

SJUNDE BREVET – ETT FÖRSVAR FÖR PLATONS OLYCKLIGA IRRFÄRDER TILL SICILIEN

Corpus Platonicum, den samling platonska skrifter som sammanfördes redan under antiken, består av trettiofyra dialoger, *Sokrates försvarstal*, samt tretton brev.¹ Huruvida samtliga texter är autentiska har varit föremål för debatt sedan slutet av 1700-talet. Idag betraktar man äktheten av några dialoger som tvivelaktig.² Huruvida breven är skrivna av Platon är också omtvistat. Det brev som oftast betraktas som autentiskt är det sjunde, som är det överlägset längsta och det innehållsmässigt viktigaste.

På grund av dess såväl historiskt som filosofiskt betydande innehåll har *Sjunde brevet* länge varit föremål för ett mycket stort intresse. Brevet innehåller en rätt så detaljerad redogörelse för motiven bakom Platons inblandning i den politiska utvecklingen på Sicilien i samband med tre olika resor.³ Det innehåller dessutom en del allmänna resonemang om förhållandet mellan filosofi och politik, samt en filosofisk utvikning som riktar in sig på kunskapsteori och språkkritik. Frågan är dock om det är Platon själv som har skrivit det.⁴

Syftet med föreliggande text är att försöka visa att *Sjunde brevet* är en försvarsskrift som med all sannolikhet tillkommit efter Platons död. Brevet riktar sig till en bred publik med avsikten att bemöta kritiken som Platon fått för sitt deltagande i det politiska spelet i Syrakusa. Författaren bör i så fall ha varit en skicklig och stilmedveten skribent med goda kunskaper om såväl Platons resor till Sicilien som hans dialoger och intellektuella åskådning. Det innebär naturligtvis inte att brevet, oavsett vem som har skrivit det, ger en historiskt korrekt återgivning av händelserna, men det förblir ändå ett viktigt och fascinerande dokument. Jag kommer att fästa särskild vikt vid ett slags teologiskt perspek-

1. Platons skrifter kommer att citeras efter Jan Stolpes översättning i Platon, *Skrifter*, vol. 1–6.

2. Till denna grupp hör *Alkibiades I*, *Alkibiades II*, *Epinomis*, *Hypparchos*, *Kleitofon*, *Minos*, *Rivalerna* och *Theages*.

3. Att resorna verkligen ägt rum är historiskt belagt. Se t.ex. Brunt 1993, s. 314–30.

4. Det finns en omfattande litteratur om *Sjunde brevet* och frågan om dess äkthet. Se t.ex. Morrow 1962, s. 44–81; Edelstein 1966; von Fritz 1968 och Burnyeat och Frede 2015.

tiv som i brevet artikuleras med hjälp av begrepp som slump (*tyché*), öde (*moira*) och tillfälle (*kairos*).⁵

PROLOG: PLATONS ÖVERTYGELSE

Sjunde brevet ger sig ut för att vara skrivet till en grupp politiker på Sicilien som varit närstående och kamrater till den nyligen mördade ledaren Dion.⁶ Efter mordet har dessa skrivit till Platon och uppmanat honom att ansluta sig till dem. Svaret blir att han kommer att göra det ifall det visar sig att de har samma uppfattning som Dion hade. Han "ansåg nämligen att syrakusanerna borde vara fria och styras av de bästa lagar" (324b). Dion kom att omfatta denna åsikt i sin ungdom i samband med att Platon besökte Syrakusa för första gången och det vore "inte så underligt om en gud såg till att Hipparinos fick samma åsikt som Dion om hur en stat ska organiseras" (324b). Hipparinos, som var Dions systerson, sägs vara lika gammal som Dion var när Platon först träffade honom (324a).⁷ Av allt att döma är det han som har utsetts till att leda Dions kamrater. Nu är det därför rätt tillfälle (*kairos*) att berätta hur denna uppfattning uppkom (324b).

Platon hade kommit till Syrakusa med en bestämd övertygelse. När han var ung tänkte han ge sig in i politiken, men några slumpartade händelser (*tychai*) kom emellan (324b–c). Den första av dessa händelser var den politiska omvälvning som ägde rum efter Peloponnesiska kriget då de så kallade "Trettio tyrannerna" tog över makten i Athen och avskaffade demokratin. Bland ledarna för maktövertagandet fanns Kritias, som var kusin till Platons mor, och Charmides, som var Platons morbror. Platon trodde att "de skulle sköta staten så att den gick från orättvisa förhållanden till rättvisa", men de fick istället "den gamla ordningen att framstå som en guldålder" (324d). De Trettio tyrannerna försökte även kompromettera Sokrates, "den rättrådigaste av alla från den tiden" (324e). De befallde att han, tillsammans med några andra, skulle föra bort någon till avrättning. Sokrates vägrade och löpte hellre risken att straffas än delta i deras gärningar.⁸ När Platon såg allt detta

5. Den filosofiska utvecklingen faller utanför ramarna för denna undersökning. Det finns därtill skäl att anta att den kan vara en senare interpolation. Se Tarrant 1983, s. 75–103 och Tarrant 1993, s. 108–47.

6. Dion mördades 354 f. Kr.

7. Dessa uppgifter tycks utgöra en kronologisk motsägelse. Se Lennartz 2018, s. 66–69.

8. Beskrivningen av Sokrates som "den rättrådigaste av alla från den tiden" återfinns i slutet av *Faidon* (118a) och uppgifterna om hans vägran att hämta flottbefälhavaren Leon

greps han av motvilja och drog sig undan från den tidens ogärningar (324e–325a).

Den andra händelsen ägde rum några år senare då demokratin hade återinförts i Athen och Platon återigen lockades att ge sig in i politiken. Det var när en slump (*tyché*) gjorde att Sokrates drogs inför rätta, dömdes för gudlöshet och avrättades (325b–c). När Platon betraktade hur Athens seder och lagar fördärvats blev han illamående. Han förstod att det var omöjligt att agera utan vänner och pålitliga kamrater och började därför vänta på ”det rätta tillfället (*kairos*) att handla” (326a). Han insåg också att alla stater var dåligt organiserade och att det enda som skulle hjälpa var ”en enastående förändring i kombination med tur (*tyché*)” (326a). Han blev övertygad om att det bara är med hjälp av den rätta filosofin som man klart kan se vad som är rätt i staten och hos de enskilda individerna. Människans olyckor kommer därför aldrig att få ett slut ”förrän *antingen* släktet av dem som bedriver filosofi på det rätta och sanna sättet kommer till makten i staterna *eller* släktet av härskande i staterna genom någon sorts gudomlig gåva (*theia moira*) börjar filosofera på riktigt” (326b).⁹ Det var alltså med denna övertygelse som Platon kom till Syrakusa på sin första resa.

FÖRSTA RESAN: BÖRJAN TILL ALLT

I *Sjunde brevet* får vi inte veta vad det var som förde Platon till Sicilien. Hans ankomst till Syrakusa beskrivs däremot som ”början till allt” (327a). Det var då som en slump (*tyché*), eller snarare ”en starkare makt”, ordnade det så att grunden lades för de olyckor som Dion och Syrakusa sedermera råkade ut för (326e).

När Platon kom till Sicilien tyckte han intensivt illa om livet där. Det var en livsstil präglad av överdådiga måltider, supfester och sexuella utsvävningar. Enligt honom var denna livsföring helt oförenlig med individuell duglighet och politisk stabilitet: ”Sådana stater måste med nödvändighet komma att ständigt växla mellan tyranni, oligarki och demokrati; makthavarna där står inte ut med att ens höra orden rättvis statsform där lagen gäller lika (*isonomos*)” (326d).

från Salamis tas upp i *Sokrates försvarstal* (32c–d).

9. Liknande formuleringar hittar man i *Staten*: ”Om inte filosoferna blir kungar i staterna, sade jag, eller de som nu kallas kungar och härskare blir filosofer i ordets sanna och fulla betydelse ... då blir det aldrig något slut på olyckorna för staterna, käre Glaukon, inte heller för människosläktet, tror jag” (473d), samt ”eller också måste sönerna till de nuvarande härskarna och kungarna eller härskarna själva genom en gudomlig inspiration (*theia epinoia*) drabbas av sann kärlek till den sanna filosofin” (499b–c).

I Syrakusa träffade han emellertid den unge Dion, som var svåger till tyrannen Dionysios I. Dion visade sig vara mycket lärtaktig och lyssnade på Platon med iver och uppmärksamhet. Han ville därefter leva sitt liv på ett annat sätt och valde duglighet framför njutningar och lyx (327a–b).

ANDRA RESAN: FRÅN ORD TILL HANDLING

När Dionysios I avled tjugo år senare efterträddes han av sin son Dionysios II. Dion insåg att det tänkesätt som han hade tillägnat sig även borde utvecklas hos andra, inte minst hos Dionysios II "om gudarna hjälpte till" (327b–c). I så fall skulle livet bli fantastiskt lyckligt i hela landet, utan någon som helst blodsutgjutelse. Dion ansåg att Platon, som nu hunnit bli sextio år, måste komma till Syrakusa och medverka till detta, inte minst på grund av hans förmåga "att leda unga människor mot det goda och rätta" (328d). I ett brev till Platon beskrev han den starka lidelse för filosofi och fostran som den unge Dionysios II drabbats av och undrade: "Vilket tillfälle (*kairos*) ska vi invänta som är gynnsammare än det som en gudomlig slump (*theia tyché*) nu har gett oss?" (327e). Dion beskrev även hur hans egna systersöner, Hipparinos och Nysaios, och andra närstående kunde lockas till samma liv och tänkesätt. Enligt honom "var det nu som hoppet skulle kunna infrias till fullo att samma människor skulle bli både filosofer och härskare över stora stater" (328a).

Platon tvekade eftersom unga människors begär är snabba och ofta slår över i sin motsats, men om Dion visste han att "hans själsliga karaktär var stabil och att han redan hade nått mogen ålder" (328a). Hans slutsats blev därför att "om man nånsin skulle försöka förverkliga sina tankar om lagar och stat var det nu försöket måste göras" (328b–c). Platon lämnade således sin undervisningsverksamhet i Athen för att leva vid tyrannhovet i Syrakusa, men "inte av de skäl som somliga trodde", utan därför att han skulle skämmas ifall han framstod för sig själv "som en ren ordmänniska" som är "främmande för att skrida till handling" (328c).¹⁰

När Platon kom fram till Syrakusa visade det sig "att alla i Dionysios omgivning var splittrade och att man förtalade Dion inför tyrannen" (329b). Platon och Dion försökte antydningssvis vägleda Dionysios II, som saknade fostran och lämpliga vänner (332d). De uppmanade honom att utveckla sig själv till en klok och besinningsfull människa eftersom det

10. Redan under Platons livstid förekom det rykten om att han attraherades av frosse-rierna vid det syrakusanska hovet och penninggåvorna från tyrannen. Se Swift 1976, s. 70–72.

är en förutsättning för att skaffa sig pålitliga vänner och kamrater (332d–e). Med deras hjälp borde han sedan återbefolka städerna på Sicilien och förena dessa med lagar och författningar så att de skulle stå varandra nära, för att på så sätt kunna befria ön från karthagerna (332e–333a).

Efter några månader blev Dion anklagad för att ha konspirerat mot tyrannen och utvisades från Syrakusa (329c). Platon fick bo i fästningen och sattes därmed praktiskt taget i husarrest. Med tiden blev Dionysios II mer vänskaplig, i takt med att han blev förtrogen med Platons sätt och karaktär. Han ville att Platon skulle berömma honom och betrakta honom som en mer intim vän än Dion. Det bästa sättet att uppnå detta hade varit att umgås med Platon som lärjunge och lyssna på hans filosofiska undervisning, men det drog han sig för att göra eftersom han var rädd för att man skulle baktala honom vid hovet och säga att han höll på att falla i en fälla som Dion gillrat (329c–330b). Dionysios II försökte istället att med hjälp av pengar och hedersbetygelser förmå Platon att ansluta sig till honom och vittna om att han hade gjort rätt att fördriva Dion – men utan framgång (333d). Platon lyckades till sist övertala Dionysios II att låta honom resa hem. Det pågick ett krig på Sicilien vid den tiden och de kom överens om att Dionysios II skulle skicka efter honom och Dion så snart det blev fred igen (338a).

TREDJE RESAN: MED MÅNGA FARHÅGOR OCH RÄTT DYSTRA FÖRANINGAR

När freden kom skickade Dionysios II efter Platon, men bad Dion vänta ett år till. Dion bönföll Platon att resa. Det kom ”nämligen envisa rykten från Sicilien om att Dionysios II nu hade gripits av en enorm lidelse för filosofi igen” (338b). Platon svarade dock att han var gammal och att det inte var vad han och Dionysios II hade kommit överens om (338c).

Dionysios II skickade likväl pythagoréen Archedemos, som han trodde var den bland männen på Sicilien som Platon satte högst, tillsammans med en del andra bekanta från Sicilien, för att hämta Platon (339a–b). De berättade alla samma sak för Platon, nämligen att Dionysios II ”hade gjort fantastiska framsteg i filosofi” (339b). Dionysios II hade även skickat ett brev till Platon där han hade lovat att han skulle ordna Dions situation efter Platons önskemål ifall han kom, men ingalunda om han inte reste (339b–c). Platon tänkte att han i så fall måste ”noga pröva hur det låg till” och reste iväg, fast ”med många farhågor och rätt dystra föraningar” (339e–340a).

När Platon kom fram till Syrakusa prövade han om Dionysios II "verklig brann för filosofi, liksom tänd av en gnista". Det finns nämligen ett sätt att pröva det som är särskilt passande på tyranner "som har huvudet fullt av missuppfattade teorier" (340b). Provet går ut på att "visa vad verksamheten i hela sin vidd går ut på, vilken karaktär den har, hur många svårigheter den rymmer och hur stor möda den kräver" (340b–c). De som inte är några riktiga filosofer tycker att den livsföring som krävs blir "omöjlig för dem", men "några av dem försöker övertyga sig själva om att de har lärt sig det hela tillräckligt och inte behöver ta itu med några ytterligare svårigheter" (340c–341a). Det är ett prov som är "klargörande och synnerligen pålitligt när det används på veklingar som inte klarar av ett krävande arbete" (341a). Dionysios II låtsades att han redan visste de viktigaste sakerna och behärskade dem till fullo, tack vare det han hade hört från andra (341b).

Kort efter att Platon utsatt Dionysios II för sitt prov såg tyrannen till att Dion inte längre fick avkastningen från sin egendom. Platon blev upprörd och arg på såväl sig själv som dem som tvingat honom att resa för tredje gången (345c–e). Han ville åka hem, men Dionysios II föreslog att ifall han stannade till nästa vår så skulle han se till att Dion fick tillbaka det som tillhörde honom. Villkoret var att Dion skulle bo kvar på Peloponnesos och inte konspirera mot honom. Dion skulle få sin avkastning, medan Platon och hans närstående skulle få kontroll över kapitalet (345e–346d). Platon blev arg, men efter att ha funderat på saken bestämde han sig för att stanna. Han ville dock att de tillsammans skulle skriva till Dion för att berätta vad de kommit överens om och fråga honom om han var nöjd med det (346d–347c). När det inte längre var möjligt att segla meddelade Dionysios II att det bara var hälften av tillgångarna som skulle återlämnas till Dion. Platon invände att de måste invänta Dions svar, men Dionysios II satte ändå igång med att sälja Dions tillgångar (347c–e).

Efter dessa händelser tog Dionysios II avstånd från Platon, som fick lämna fästningens trädgård där han hade bott och flytta, först till Archedemos och därefter till legosoldaterna utanför fästningen (349c–350a). Han fick där höra att man bland legosoldaterna förtalade honom och hotade att slå ihjäl honom. Han skrev därför till pythagoréen Archytas och de andra vännerna i Tarent och beskrev sin situation. Med en beskickning som förevändning skickade de ett skepp med en av sina närmaste män, som meddelade Dionysios II att Platon ville resa och bad honom att inte motsätta sig det. Dionysios II gick med på det och lät honom resa (350a–b).

EPILOG: EN VÅLDSAM DÖD I VÅGORNA

När Platon kom till Peloponnesos träffade han Dion vid spelen i Olympia. Han berättade för honom vad som hade hänt. Dion blev ursinnig och uppmanade Platon och hans krets att hämnas på Dionysios II. Platon var inte intresserad, men erbjöd sig att medla mellan Dionysios II och Dion ifall de önskade försonas med varandra. Men det var de inte intresserade av och de blev därför själva skyldiga till alla de olyckor som drabbade dem (350b–d). Dion gav Dionysios II ”en läxa genom praktisk handling” och befriade Syrakusa (333b), men blev därefter offer för illvilliga rykten bland stadens invånare som påstod att han intrigerade för att själv bli tyrann och mördade honom (334a).¹¹

Dion strävade mot ”ett statskick och en lagstiftning som är den bästa och mest rättvisa och som inte bygger på mord och landsförvisning”, men det visade sig vara ”ödesdigert” (*alitiêiôdês*). Han vidtog åtgärder för att inte drabbas av några oförätter, men föll ändå precis när han hade nått toppen och övervunnit sina fiender (351c). Det gick för honom som för en styrman som ”inte är helt omedveten om en kommande storm men ändå inte förstår stormarnas extrema och oväntade häftighet, som just därför bereder honom en våldsam död i vågorna” (351d).

I *Sjunde brevet* anklagas såväl Dionysios II som Dions mördare för brott mot mänskligheten. Dionysios II vägrade sträva efter rättvisa: ”Om filosofi och makt verkligen hade förenats här hos samma person skulle denna förening ha lyst starkt över alla människor, greker som barbarer, och gett alla den sanna övertygelsen om att ingen stat och ingen enda människa nånsin kan bli lycklig om man inte lever sitt liv med förnuft och under det rättas ledning, vare sig man nu förvärvat detta på egen hand eller man har fått rätt karaktärsdaning och fostran under gudaktiga mäns ledning” (335d). Dions mördare hade vållat samma skada som Dionysios II. Om Dion fått makten skulle han ha befriat Syrakusa, infört de bästa och lämpligaste lagar, återbefolkat hela Sicilien och befriat ön från barbarer: ”Om en rätträdig, modig, besinningsfull och filosofiskt lagd man hade genomfört detta skulle folk i allmänhet ha fått samma uppfattning om duglighet” (336a–b).

Dion lyssnade på Platon och ”fick en skön död. För om man strävar efter det som är skönast för både en själv och staten är allt som man måste utstå rätt och skönt, vad det än är” (334e). Dionysios II lyssnade

11. För en historisk rekonstruktion av dessa händelser, se Westlake 1969, s. 251–64 och Westlake 1994, s. 698–706.

inte på Platon och "lever nu ett oskönt liv" (334d–e).¹² Boven i dramat tycks dock vara "en daimon eller en hämndgudomlighet (*alitêrios*)" som brutit in med den laglöshet, gudlöshet och okunnighet som "vräkt det hela över ända och förstört allt" två gånger om (336b–c).¹³ Platons råd till Dions närstående och kamrater är att "efterlikna honom i hans kärlek till fosterlandet och i hans besinningsfulla livsstil och försöka förverkliga hans avsikter under gynnsammare tecken" (336c). "Försök nu ni att vara mera lyckosamma, med ett gynnsamt öde (*agathê moira*) och gudomlig tur (*theia tyché*)!" (337e).

EN FÖRSVARSSKRIFT I DUBBEL BEMÄRKE

Sjunde brevet ger på flera ställen intrycket av att beskriva Platons försök att omsätta de politiska teorierna i *Staten* och *Lagarna* i praktik. Men vid närmare påseende tycks målsättningen med de "olyckliga irrfärderna till Sicilien" (350d) ha varit en annan. Syrakusa, till skillnad från Kallipolis och Magnesia, var inte en stat som kunde byggas upp från grunden. Det man kunde hoppas på när det gäller Syrakusa var att uppnå stabilitet och lycka genom en rad politiska reformer, som avskaffandet av tyranniet och införandet av lagstyre. Hur detta lagstyre skulle se ut i detalj stavas inte ut i brevet. Vi får inte veta mer än att man strävade efter "ett statsskick och en lagstiftning som är den bästa och mest rättvisa" (351c). Man skulle stifta "de lämpligaste och bästa lagarna" (336a). Dessa lagar skulle vara "gemensamma" (337a), "lika för alla (*isonomia*)" (336d) och "ge lika och gemensam rätt åt hela staten" (337c). Man skulle sedan kolonisera hela Sicilien, skapa ett slags förbund mellan staterna och befria ön från karthagerna (332e–333a). En sådan politisk plan har ingen som helst förankring i de platonska dialogerna.¹⁴

Under sin första resa lyckades Platon övertyga Dion om att välja en

12. Efter att Dion befriat Syrakusa drog sig Dionysios II tillbaka i Locri där han härskade enväldigt i tio år. Därefter återtog han makten över Syrakusa, men förlorade den på nytt. Han blev då utvisad till Korinth där han fick leva resten av sitt liv under usla förhållanden. Dessa uppgifter återfinns i Plutarchos levnadsteckning över Dion och i Cornelius Nepos levnadsteckning över Timoleon. Det förefaller som att brevet syftar på tiden i Korinth snarare än på den i Locri. I så fall måste brevet vara författat efter Platons död.

13. Ordet *alitêrios* förekommer inte i dialogerna. Det besläktade ordet *alitêriôdês* används däremot på några ställen för att beskriva handlingar som är avskyvärda. Se *Staten*, 470d och *Lagarna* 854b och 881b.

14. Det demokratiska idealet om likhet inför lagen (*isonomia*) är något som närmast förlöjligas i dialogerna. Se t.ex. *Menexenos*, 238e–239a och *Staten*, 559d–564a. Se även Vlastos 1964, s. 1–35.

besinningsfull livsstil framför njutningar och lyx, och fick honom att inse att Syrakusa borde underkastas lagar istället för att förslavas under en despot. Under de tjugo år som gick mellan Platons första och andra resa till Syrakusa verkade dock Dion, trots övertygelsen om att syrakusanerna borde vara fria och styras av lagar, som rådgivare och diplomat åt tyrannen Dionysios I och skaffade sig därmed en anseelig maktställning och stora rikedomar.¹⁵ Det är möjligt att han bara väntade på det rätta tillfället och det kom i så fall när Dionysios II efterträdde sin far.

Vad var det som Dion då övertalade Platon att medverka till? Ingenting tyder på att de ville att Dionysios II skulle genomgå det undervisningsprogram som skisseras i sjunde boken av *Staten*. Brevet hämtar däremot inspiration från ett ställe i *Lagarna* där "den bästa samhällsordningen" sägs "växa fram ur ett tyrannvälde när det finns en framstående lagstiftare" och "en tyrann som är ung, besinningsfull, läraktig, minnesgod, modig och storsint" och "en lycklig slump (*tyché*) för samman de två" (710c–d). Dion och Platon ville förmå Dionysios II att göra Syrakusa till en rättsstat, men för att uppnå detta så var de först tvungna att få den njutningslystne och äregirige tyrannen att ändra livsföring och bli en klok och besinningsfull människa. De misslyckades fullständigt med det. Dion blev utvisad, anklagad för att ha konspirerat mot tyrannväldet och Dionysios II drog sig därefter för att lyssna på Platons råd och uppmaningar.

Vad kan utomstående tänkas ha haft för uppfattning om Platons resor till Syrakusa? Platon och Dionysios II förklarade "inför hela Sicilien" att de var kamrater (348a). Det gick rykten om att Platon lockades till Syrakusa på grund av dess överdådiga måltider och penninggåvor från tyrannen. Platon stannade hos Dionysios II även efter att Dion blivit utvisad. Platon återvände till Dionysios II trots att Dion fortfarande levde i exil. Platon sades ha gett Dionysios II filosofisk undervisning och Dionysios II skrev en lärobok "om naturens högsta och primära drag" (344d). Platon vägrade att ansluta sig till Dions militära operation för att befria Syrakusa. Dion påstods intrigera för att själv bli tyrann över Syrakusa.

Det är inte orimligt att anta att det främsta syftet med *Sjunde brevet* måste ha varit att försvara Platons inblandning i den syrakusanska politiken genom att berätta vad som hände bakom kulisserna och därmed ge en annan bild av händelserna. Det är det första avseende i vilket brevet är en försvarsskrift. I brevet betonas att Platon tyckte illa om livet

15. Dessa uppgifter återfinns i Cornelius Nepos och Plutarchos levnadsteckningar över Dion.

på Sicilien och att han förblev lojal mot Dion, att Dionysios II inte mottog någon filosofisk undervisning från Platon, samt att Platon och Dion strävade efter att göra Syrakusa till en rättsstat. För att lyckas med detta politiska projekt skulle det, enligt brevet, ha krävts en del tur. Dion och Platon var övertygade om att en gudomlig slump gett dem ett gynnsamt tillfälle att förverkliga sina tankar om lagar och stat, men istället förefaller en daimon eller en hämndgudomlighet ha legat bakom hela projektet. Denna övermänskliga kraft startade händelseförloppet genom att föra Platon till Syrakusa och har därefter styrt det med hjälp av den laglöshet, gudlöshet och okunnighet som förstörde allt: först i försöket att få Dionysios II att bli en bättre människa och sedan när Dion mördades efter att ha befriat Syrakusa.

Att människans förehavanden alltid är utsatta för inflytandet från högre makter är något som tematiseras i flera av de platoniska dialogerna. I *Lagarna* förklarar Athenaren för Kleinias att det är slumpmässiga händelser, som krig, fattigdom, sjukdomar och missväxt, som styr över oss och att "nästan alla mänskliga angelägenheter är slumpmässiga" (709a–b). Athenaren förklarar vidare att "det är en gud som styr allt, och tillsammans med guden styr slumpen (*tyché*) och tillfället (*kairos*) alla mänskliga angelägenheter. Men man måste medge att dessa två åtföljs av en tredje, mer kontrollerad faktor, nämligen yrkeskonsten" (709b–c). En lycklig slump (*tyché*) kan ge den som behärskar yrkeskonsten (*techné*) de rätta förutsättningarna för att lyckas. En skicklig styrman, till exempel, kan med en del tur klara sig igenom en storm ute till havs (709c–d). I *Lagarna* omnämns dessutom en kraft som är varken gudomlig eller mänsklig: "Det är ett raseri som har inplanterats i människorna av gamla oförsonade brott, en förbannelse (*alitiériodês*) som du går omkring med och som du med alla krafter måste värja dig mot" (854b). I brevet liknas Dion vid en styrman som är medveten om en kommande storm. Genom yrkesskicklighet och en del tur kunde han kanske ha klarat sig genom den, men eftersom han inte förstått stormarnas extrema och oväntade häftighet gick han en våldsamt död i vågorna till mötes. Det ska i grunden ha berott på den daimon eller hämndgudomlighet som kullkastat hela projektet.

Det är inte enkelt att se vilken roll detta teologiska perspektiv spelar i brevet, såtillvida man inte antar att brevet är skrivet efter Platons död. Alla de reformer som diskuteras i brevet genomfördes nämligen av Timoleon, som var militär och inte filosof, mellan 344 och 337 f. Kr. Efter att Dion befriat Syrakusa från Dionysios II genomgick Sicilien ett

årtionde präglat av oroligheter som ledde till ekonomisk utarmning och avfolkning. Efter mordet på Dion kontrollerades Syrakusa i ett år av Kallippos. Därefter togs staden över av Hipparinos som behöll makten i två år. Hans bror Nysaios styrde därefter staden i fem år och efter det var Dionysios II tillbaka vid makten. Syrakusanerna vände sig då till Korinth, som ursprungligen grundat staden, för hjälp. Den kom i form av Timoleon som avsatte Dionysios II och de enväldiga härskarna i övriga grekiska stater på Sicilien, införde demokrati, fyllde staterna med nya invånare, skapade ett förbund mellan de grekiska staterna på ön och besegrade karthagerna.¹⁶

I de bevarade levnadsteckningarna över Timoleon beskrivs han som otroligt lyckosam i sitt uppdrag tack vare gudarnas välvilja. En gudomlig ingivelse låg bakom hans nominering till att leda korinthiernas expedition till Sicilien och med hjälp av lyckans välvilja valde de honom. En gudamakt beskyddade honom och den gudomliga rättvisan försvarade hans goda lycka (*eutychia*). Hans framgångar berodde mer på lycka än duglighet och han förlitade sig mer på krafterna som gav honom lycka än på sina stridskrafter. Enligt Timoleon själv berodde alla hans framgångar på lycka. I sitt hus hade han därför inrättat en helgedom åt slumpens gudinna *Automatia*.¹⁷ I jämförelse med Timoleons framgångar måste Platons och Dions försök ha framstått som ett riktigt praktfiasko. Men om man målar upp deras projekt som ödesdigert (*alitiôdês*) på grund av en daimon eller en hämndgudomlighet (*alitiôrios*) så frikänner man dem ansvaret för misslyckandet. Det är det andra avseendet i vilket brevet är en försvarsskrift. Om Platon och Dion fått en ärlig chans så hade de kanske övervunnit alla hinder och segrat.¹⁸

LITTERATUR

- Brunt, P. A. 1993. *Studies in Greek History and Thought*. Oxford: Clarendon Press.
- Burnyeat, Myles och Michael Frede. 2015. *The Pseudo-Platonic Seventh Letter*, red. Dominic Scott. Oxford: Oxford University Press.

16. För en historisk rekonstruktion av dessa händelser, se Westlake 1969, s. 265–312 och Westlake 1994, s. 706–22.

17. Dessa uppgifter återfinns i Cornelius Nepos och Plutarchos levnadsteckningar över Timoleon.

18. En tidigare version av föreliggande text presenterades vid Högre seminariet i filosofins historia vid Uppsala universitet. Jag vill tacka alla som deltog i diskussionen för hjälpsamma frågor och värdefulla kommentarer. Jag är särskilt tacksam mot Richard Åström för flera givande samtal över olika teman i *Sjunde brevet*.

- Edelstein, Ludwig. 1966. *Plato's Seventh Letter*. Leiden: Brill.
- Lennartz, Klaus. 2018. "To Sound Like Plato': Profiling the Seventh Letter". I *Animo Decipiendi? Rethinking Fakes and Authorship in Classical, Late Antique & Early Christian Works*, red. Antonio Guzmán och Javier Martínez, s. 65–88. Elde: Barkhuis.
- Morrow, Glenn R. 1962. *Plato's Epistles: A Translation with Critical Essays and Notes*. Indianapolis: Bobbs-Merill.
- Nepos, Cornelius. (ca 50 f. Kr.) 2005. *Om berömda män*, övers. Paavo Roos. Sävedalen: Åström.
- Platon. (ca 400 f. Kr.–350 f. Kr.) 2000–2009. *Skrifter 1–6*, övers. Jan Stolpe. Stockholm: Atlantis.
- Plutarchos. (ca 100) 2013. *Levnadsteckningar*, övers. Sven-Tage Teodorsson. Göteborg: Daidalos.
- Riginos, Alice Swift. 1976. *Platonica: The Anecdotes concerning the Life and Writings of Plato*. Leiden: Brill.
- Tarrant, Harold. 1983. "Middle Platonism and the Seventh Epistle", *Phronesis* 28, nr 1, s. 75–103.
- . 1993. *Thrasyllan Platonism*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Vlastos, Gregory. 1964. "Isonomia politikê". I *Isonomia: Studien zur Gleichheitsvorstellung im griechischen Denken*, red. Jürgen Mau och Ernst Günther Schmidt, s. 1–35. Berlin: Akademie-Verlag.
- von Fritz, Kurt. 1968. *Platon in Sizilien und das Problem der Philosophenherrschaft*. Berlin: Walter de Gruyter & Co.
- Westlake, H. D. 1969. *Essays on the Greek Historians and Greek History*. Manchester: Manchester University Press.
- . 1994. "Dion and Timoleon". I *The Cambridge Ancient History 6, The Fourth Century B.C.*, red. D. M. Lewis et al., s. 693–722. Cambridge: Cambridge University Press.